

3. Ἡ κριτικὴ τοῦ Πλάτωνος εἰς τὸν τρόπον ἐρεύνης τῶν μαθηματικῶν καὶ τὸ κοινὸν σημεῖον συμφωνίας

Μὲ μίαν ἐννοιολογικὴν ὅμως διαφοροποίησιν ὑποθέσεων καὶ ἀρχῶν προσπαθεῖ ὁ Πλάτων νὰ δείξῃ, ὅτι κατὰ τὴν διαλεκτικὴν ἡ ἀληθῆς ἀρχὴ εἶναι ἀνυπόθετος, ἐνῷ οἱ μαθηματικοὶ ἐκλαμβάνουν τὰς ὑποθέσεις ως ἀρχάς. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ ὑποθέσεων καὶ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἐπισημαίνεται εἰς τὸ 511b: Αἱ ὑποθέσεις εἶναι διὰ τοὺς διαλεκτικοὺς σημεῖα ἐκκινήσεως καὶ ὅχι ἀρχαί, ἐνῷ οἱ μαθηματικοὶ δὲν ἔξερχονται καὶ δὲν προχωροῦν πέρα τῶν ὑποθέσεών των (τῶν ἀρχῶν δι' αὐτούς), ὥστε νὰ ἐρευνήσουν αὐτὴν τὴν ἀρχήν, ἡ δοκία εἶναι ἀνυπόθετος καὶ ὄντολογικὸν θεμέλιον «τοῦ παντὸς» (511a, c-d)*.

Ἐνδιαφέρουσα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος παρουσίασις τοῦ τρόπου ἐρεύνης τῶν μαθηματικῶν, ὥστε νὰ ἴδωμεν, πῶς δ Πλάτων ἀντιπαραθέτει πρὸς αὐτὸν τὸν τρόπον ἐρεύνης τῆς διαλεκτικῆς. Ἡδη ὑπάρχει ἐν κοινὸν σημεῖον συμφωνίας μεταξὺ Μαθηματικῶν καὶ διαλεκτικῆς καὶ τοῦτο εἶναι κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὅτι καὶ τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης εἶναι τὸ «νοητὸν εἶδος» (510d, 511a).

«Τοῦτο τοίνυν νοητὸν μὲν τὸ εἶδος ἔλεγον, ὑποθέσεσι δ' ἀναγκαζομένην ψυχὴν χρῆσθαι περὶ τὴν ζήτησιν αὐτοῦ, οὐκ ἐπ' ἀρχὴν Ιοῦσαν, ως οὐ δυναμένην τῶν ὑποθέσεων ἀνωτέρῳ ἐκβαίνειν, ...».

(Πολιτείας Ζ, 511a)

Οἱ μαθηματικοὶ χρησιμοποιοῦν κατὰ τὴν ἐρευνάν των σχεδιογεγραμμένα σχήματα ως βοηθητικὰ μέσα (510d), τὰ δοκία ὅμως δὲν εἶναι τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς ἐπιστημονικῆς των γνώσεως, ἀν καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀναπτύσσουν τὰς ἐρεύνας των καὶ διασαφηνίζουν τὰς σκέψεις των. Τὸ κύριον ἀντικείμενον εἶναι π.χ. «αὐτὸ τὸ τετράγωνον» ἢ «αὐτὴ ἡ διάμετρος» (510d) καὶ πρὸς αὐτὸ προσβλέπουν οἱ μαθηματικοὶ κατὰ τὴν ἐρευνάν των. Τὸ σχεδιογεγραμμένον τετράγωνον χρεωστεῖ τὸ εἶναι εἰς τὸ κύριον καὶ τέλειον τετράγωνον, πρὸς τὸ ὄποιον καὶ εἶναι δομοιοειδές, ἀλλὰ μόνον πολὺ ἡ δλίγον, εἰς μίαν κλιμακωμένην προσέγγισιν («ἔοικε», 510d).

«Οὐκοῦν καὶ ὅτι τοῖς δρωμένοις εἴδεσι προσχρῶνται καὶ τοὺς λόγους περὶ αὐτῶν ποιοῦνται, οὐ περὶ τούτων διανοούμενοι, ἀλλ' ἐκείνων περὶ οὓς ταῦτα ἔοικε, τοῦ τετραγώνου αὐτοῦ ἐνεκα τοὺς

* Μίαν διεξοδικὴν ἀνάλυσιν τῶν ἀναλόγων χωρίων μᾶς δίδει δ. K. v. Fritz εἰς τὴν μελέτην του *Platon, Theaetet und die antike Mathematik*, Darmstadt 1969 (WB), σ. 46-55.

λόγους ποιούμενοι καὶ διαμέτρου αὐτῆς, ἀλλ᾽ οὐ ταύτης ἡν γράφουσιν, καὶ τάλλα οὕτως, ...».

(Πολιτείας ζ. 510d)

Τὸ αἰσθητὸν μαθηματικὸν ἀντικείμενον δὲν κατορθώνει νὰ πλησιάσῃ τὸ παράδειγμα οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτισθῇ μὲ αὐτό. Υπάρχει μόνον ἡ ἀτελῆς σχέσις ἀπεικονίσεως τῶν μαθηματικῶν νοητῶν εἰδῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐμπειρίας.¹ Η σχέσις αὐτὴ δημιουργεῖ τὴν μεθοδικὴν γέφυραν, ἡ δοπία συνδέει τὴν ἐπιστήμην τῶν Μαθηματικῶν μὲ τὴν περιοχὴν τῆς «δόξης», δηλαδὴ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων.² Η διάνοια χρησιμοποιεῖ τὰς εἰκόνας τῆς αἰσθητῆς βαθμίδος (πίστεως), διὰ νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἀφαίρεσιν. Κατὰ τὸν Πλάτωνα εἰς τὴν παραβολὴν τῆς γραμμῆς τὸ τμῆμα τῆς διανοίας ἔπειται ἀμέσως τοῦ τμήματος τῆς πίστεως καὶ εἰς αὐτὸν ἡ ψυχὴ χρησιμοποιεῖ, δίκην εἰκόνων, τὰ ἀντικείμενα, τὰ δοπία εἰς τὸ προηγούμενον τμῆμα τῆς πίστεως ἔξελαμβάνοντο ως ἀρχέτυπα (511a).³ Η σχέσις ἐπομένως μεταξὺ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ τῆς μαθηματικῆς αὐτοῦ ἐκφράσεως εἶναι κατὰ τὸν Πλάτωνα ἄμεσος καὶ συνεχῆς. Τὸ «νοητὸν εἶδος», τὸ δοπίον εἶναι τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, εἶναι διὰ τὸν Πλάτωνα ἀπόδειξις, ὅτι ὑπάρχει πραγματικῶς κάτι, τὸ δοπίον εἶναι καθαρῶς τέλειον, ἡ δὲ σχέσις τῶν ἐποπτικῶν δεδομένων, ἀπὸ τὰ δοπία ἐκκινεῖ ὁ μαθηματικός, πρὸς αὐτὰ τὰ κύρια ἀντικείμενα τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, εἶναι μία ἀπόδειξις ἐφαρμογῆς τῆς θεωρίας του περὶ τῶν δύο τόπων, τῶν ἴδεων καὶ τοῦ αἰσθητοῦ τόπου. Βλέπομεν καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ὅτι ὁ Πλάτων εύρισκει ἐπιχειρήματα εἰς τὰ Μαθηματικὰ πρὸς κατάδειξιν τῆς θεωρίας τῶν ἴδεων.

4. Ἡ ὀντολογικὴ διαφορὰ καὶ τὰ δρια τῆς δυνατῆς γνώσεως τῆς ἐπιστήμης τῶν Μαθηματικῶν

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἀντικείμενα τῆς διαλεκτικῆς καὶ τῶν Μαθηματικῶν ἀνήκουν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ νοητοῦ, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι καὶ τῆς αὐτῆς ὀντολογικῆς ὑφῆς. Εἰς τὸ χωρίον 511c τονίζεται, ὅτι τὸ τμῆμα τοῦ νοητοῦ, τὸ δοπίον ἐρευνᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς, εἶναι πλέον σημαντικὸν καὶ πλέον σαφὲς ἀπὸ τὸ τμῆμα τὸ ὄποιον εἶναι ἀντικείμενον τῶν καλουμένων τεχνῶν, δηλαδὴ τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν.⁴ Η μέθοδος ἐρεύνης τῶν μαθηματικῶν γίνεται μέσῳ τῆς γνωστικῆς δυνάμεως τῆς διανοίας, ἡ δοπία ἐργάζεται μὲ κρίσεις, καὶ ὅχι τοῦ νοῦ (511d), οὕτω δὲ ἔξηγεῖται, διατὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν «νοῦν» σχετικῶς μὲ ἀντικείμενα, τὰ δοπία ἀνήκουν εἰς τὸ «ἕτερον τμῆμα τοῦ νοητοῦ» (511b).⁵ Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ εἶναι «δντα νοητὰ μετὰ ἀρχῆς» (511d), τὸ κύριον ἐμπόδιον διὰ

νὰ ἐννοήσουν αὐτὰ οἱ μαθηματικοὶ εἰναι, δτὶ δὲν ἔξερχονται καὶ δὲν προχωροῦν πέρα τῶν ὑποθέσεών των, ὥστε νὰ ἐρευνήσουν αὐτὴν τὴν «ἀρχὴν» (511a).

«Μανθάνω, ἔφη, ίκανῶς μὲν οὖ – δοκεῖς γάρ μοι συχνὸν ἔργον λέγειν – δτὶ μέντοι βούλει διορίζειν σαφέστερον εἰναι τὸ ὑπὸ τῆς τοῦ διαλέχεσθαι ἐπιστήμης τοῦ δντος τε καὶ νοητοῦ θεωρούμενον ἢ τὸ ὑπὸ τῶν τεχνῶν καλουμένων, αἰς αἰ ὑποθέσεις ἀρχαὶ καὶ διανοίᾳ μὲν ἀναγκάζονται ἀλλὰ μὴ αἰσθῆσεσιν αὐτὰ θεᾶσθαι οἱ θεῶμενοι, διὰ δὲ τὸ μὴ ἐπ’ ἀρχὴν ἀνελθόντες σκοπεῖν ἀλλ’ ἐξ ὑποθέσεων, νοῦν οὐκ ἴσχειν περὶ αὐτὰ δοκοῦσί σοι, καίτοι νοητῶν ὅντων μετὰ ἀρχῆς».

(Πολιτείας ζ. 511c-d)

Αντιθέτως ὁ νοῦς χρησιμοποιεῖ τὰς ὑποθέσεις ὅχι ως ἀρχάς, ἀλλ’ ως σημεῖα ἐκκινήσεως εὑρισκόμενος καθ’ ὅδὸν πρὸς τὸ «ἀνυπόθετον», πρὸς τὴν «ἀρχὴν τοῦ παντὸς» (511b), καὶ ἐργάζεται ἀπ’ ἀρχῆς μέχρι τέλους μὲ καθαρὰ εἶδη χωρίς νὰ χρησιμοποιῇ βοηθητικὰ μέσα απὸ τὴν ἐποπτείαν (511c)⁹.

Τοῦτο μὲ τὰς διαπιστώσεις αὐτὰς ἐπιδιώκει ὁ Πλάτων νὰ δείξῃ κατὰ τρόπον συνειδητὸν τὰ δρια τῆς δυνατῆς γνώσεως καὶ ἀποδείξεως τῆς ἐπιστήμης τῶν Μαθηματικῶν.¹⁰ Ο, τι ἀδυνατεῖ αὐτὴ νὰ ἐπιτύχῃ, εἰναι νὰ ἐρευνήσῃ τὰς ὑποθέσεις της, νὰ δώσῃ λόγον δι’ αὐτὰς καὶ δι’ αὐτῶν νὰ ἀνέλθῃ εἰς ἀκόμη ἀνωτέρας ὑποθέσεις (510c, 511c-d, 533b-e).

5. Ἀναίρεσις μιᾶς ἀπόψεως τοῦ R. M. Hare καὶ ἡ πλατωνικὴ ἀποψίς περὶ τῆς Φιλοσοφίας τῶν Μαθηματικῶν

Τοῦτη η κριτικὴ αὐτὴ τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπιστήμην τῶν Μαθηματικῶν περιέχει ώρισμένα δύσκολα σημεῖα, τὰ δποῖα πρέπει νὰ διευκρινισθοῦν.¹¹ Εν σημεῖον εἰναι, ἐὰν ἡ ἀνωτέρω ἀδυναμία τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης ἀφορᾷ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιστήμην τῶν Μαθηματικῶν.¹² Ο R. M. Hare ἀρχίζει ἀμέσως εἰς τὴν μελέτην του *Plato and the Mathematicians*¹³ νὰ ὑποστηρίζῃ ἀναφορικῶς πρὸς τὸ χωρίον 510c-d τὴν ἀποψιν, δτὶ δὲν ο Πλάτων ἀνεκάλυψε σφάλματα εἰς τὰ Μαθηματικὰ ἢ τουλάχιστον εἰς τὸν τρό-

⁹ Ο I. Θεοδωρακόπουλος ἔρμηνει τὴν διαφορὰν αὐτὴν ως ἔξης: «ἡ διαφορὰ μεταξὺ διανοίας, τούτεστι Μαθηματικῶν, καὶ διαλεκτικῆς εἰναι, δτὶ ἡ μὲν διάνοια ἀναφέρεται εἰς ὅντα ἀτινα δύνανται νὰ συμβολισθῶσιν ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ, ἐνῷ ἡ διαλεκτικὴ πραγματεύεται ὅντα ἀπολύτως νοητὰ τούτεστι κατ’ οὐδένα τρόπον πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀναφερόμενα» (*Θεωρία τοῦ Λόγου ἡ γνωστολογία*, Ἀθῆναι 1928, σ. 33).

¹⁰ Πβ. *New Essays on Plato and Aristotle*, London 1967, ed. by R. Bambrough, σ. 21.

πον ἐρεύνης τῶν μαθηματικῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐπέκρινε τοὺς μαθηματικοὺς (Plato finds fault with mathematics, or at least with the mathematicians of his day).⁷ Η λέξις ὅμως «fault», τὴν ὅποιαν χρησιμοποιεῖ ἐδῶ ὁ Hare, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατοχυρωθῇ ἀπὸ τὴν ὅλην ἐνότητα τοῦ πλατωνικοῦ αὐτοῦ χωρίου, διότι τὰ σχεδιογεγραμμένα σχήματα καὶ αἱ ὑποθέσεις διὰ μίαν ἔρευναν, διὰ τὰς ὅποιας οἱ μαθηματικοὶ δὲν δίδουν λόγον, δὲν εἶναι ἀπόδειξις, δτὶ οἱ μαθηματικοὶ κατὰ τὸν Πλάτωνα προχωροῦν ἀστόχως εἰς τὴν ἔρευνάν των, ὅπως δέχεται ὁ Hare. Η κριτικὴ τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπιστήμην τῶν Μαθηματικῶν δὲν μᾶς παρέχει σημεῖα ἐρείσματος, ὥστε νὰ ἀχθῶμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, δτὶ δ Πλάτων ἦθελε ἐδῶ νὰ εἴπῃ, δτὶ δὲν εἶναι δυνατὴ μία ἀκριβῆς ἐπιστήμη τῶν Μαθηματικῶν.⁸ Ο, τι ὅμως θέλει νὰ δείξῃ ὁ Πλάτων, εἶναι, τὶ δὲν γίνεται εἰς μίαν εἰδικὴν ἐπιστήμην π.χ. τὰ Μαθηματικά, πρᾶγμα τὸ δποῖον θὰ μένῃ δι' ὅλους τοὺς καιροὺς πρόβλημα καὶ ἔργον τῆς Φιλοσοφίας.⁹ Οταν αἱ ἐκάστοτε προϋποθέσεις τῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης τίθενται ὑπὸ σκέψιν καὶ ἔλεγχον κατὰ τρόπον ἔρευνητικόν, τότε αὐτὴ ἡ σκέψις δὲν ἀνήκει εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπιστήμην, ἀλλ ἐις τὴν Φιλοσοφίαν.

Ἐκάστη εἰδικὴ ἐπιστήμη ἔχει τὴν συνήθειαν ἄλλὰ καὶ τὸ δίκαιον, νὰ ἀφήνῃ κατὰ μέρος προβλήματα, τὰ ὅποια δὲν δύναται νὰ θέσῃ καὶ νὰ λύσῃ, καὶ νὰ ἀσχολήται μὲ τὰ οἰκεῖα καὶ προσιτώτερα προβλήματα. Εἰς τὰ πλαίσια τῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης δ τρόπος αὐτὸς τῆς ἐρεύνης εἶναι ἀναμφιβόλως δεδικαιωμένος. Τοῦτο είχε γίνει ἡδη συνειδητὸν εἰς τὸν Πλάτωνα, διότι αὐτὸς ἔξέθεσε κατὰ τρόπον πειστικὸν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ τρόπου θέσεως τῶν προβλημάτων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης τῶν Μαθηματικῶν, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ, δτὶ μέμφεται τοὺς μαθηματικοὺς καὶ τὴν ἐπιστήμην των, ὅπως ἀστόχως ἐδέχθη ὁ Hare. Επομένως ἡ κριτικὴ τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπιστήμην τῶν Μαθηματικῶν, δτὶ ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ ἀδυνατεῖ νὰ θέσῃ προβλήματα φιλοσοφικῆς ὑφῆς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφορᾶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιστήμην τῶν Μαθηματικῶν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν δύο πράγματα: 1. δτὶ δ τρόπος σκέψεως τοῦ Πλάτωνος προσανατολίζεται πρὸς τὰ Μαθηματικὰ ὡς μέσον καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν διαλεκτικὴν ὡς σκοπὸν τῆς ἔρευνης. καὶ 2. δτὶ ἡ σχέσις τῶν Μαθηματικῶν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἐννοεῖται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος κατὰ τοιοῦτον τρόπον, δτὶ εἶναι δηλαδὴ ἔργον τῆς φιλοσοφίας τῶν Μαθηματικῶν, ὅπως αὐτὴ γίνεται μὲ τὴν διαλεκτικήν, νὰ θεμελιώσῃ τὴν εἰδικὴν ἐπιστήμην τῶν Μαθηματικῶν, ὅπως αὐτὴ ὑπάρχει ὡς ἐπιστημονικὸν δεδομένον.

Ἐπειδὴ ὁ Πλάτων καὶ ἄλλοι ἐπεσήμανε τὸ μέγεθος τῆς σημασίας αὐτοῦ τοῦ προβλήματος καὶ ἔδωκε τὴν αὐτὴν λύσιν, τοῦτο δεικνύει δτὶ εὐρισκόμεθα ἐδῶ πρὸ μιᾶς βασικῆς πλατωνικῆς θέσεως. Εἰς τὸν Εὐθύδημον

290b-c έκτιθεται έμφανως δπως και είς τὴν *Πολιτείαν*, 511b-d ή διαφορά μεταξὺ τῶν μαθηματικῶν και τῶν διαλεκτικῶν:

«οἱ δ᾽ αὐτὸι γεωμέτραι καὶ οἱ ἀστρονόμοι καὶ οἱ λογιστικοὶ – θηρευτικοὶ γάρ εἰσι καὶ οὗτοι οὐ γὰρ ποιοῦσι τὰ διαγράμματα ἔκαστοι τούτων, ἀλλὰ τὰ δύντα ἀνευρίσκουσιν – ἄτε οὖν χρῆσθαι αὐτοὶ αὐτοῖς οὐκ ἐπιστάμενοι, ἀλλὰ θηρεῦσαι μόνον, παραδιδόσι δήπου τοῖς διαλεκτικοῖς καταχρῆσθαι αὐτῶν τοῖς εὑρήμασιν, ὅσοι γε αὐτῶν μὴ παντάπασιν ἀνόητοί εἰσιν».

(Εἰθύδημος, 290b-c)

Οἱ μαθηματικοὶ δύνανται νὰ ἀνεύρουν τὰ «ὄντα», ἀλλὰ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ χρησιμοποιήσουν περαιτέρω δρθῶς αὐτὴν τὴν ἀνεύρεσιν, δι᾽ αὐτὸ καὶ παραδίδουν αὐτὴν εἰς τοὺς διαλεκτικοὺς πρὸς περαιτέρω ἔρευναν: «ὅσοι γε αὐτῶν μὴ παντάπασιν ἀνόητοί εἰσιν» χαρακτηρίζονται ἐδῶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐκεῖνοι οἱ μαθηματικοί, οἱ ὅποιοι δὲν πιστεύουν, ὅτι δύνανται εἰς τὴν ἐπιστήμην τῶν νὰ ἐρευνοῦν αὐτό, τὸ δποῖον δι᾽ ὅλους τοὺς καιροὺς θὰ μένη πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας. Ἐχομεν καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὴν διαπίστωσιν τοῦ Πλάτωνος, πρῶτον ὅτι τὰ Μαθηματικὰ ως ἔρευνα ἔχουν δρια καὶ δεύτερον ὅτι αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῶν Μαθηματικῶν δφείλουν καὶ αὐταὶ νὰ θεμελιωθοῦν περαιτέρω δχι πλέον ἀπὸ τὴν εἰδικὴν ἐπιστήμην τῶν Μαθηματικῶν, ἀλλ᾽ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην τῆς φιλοσοφίας, ή δποία ἐφαρμόζει τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον.

Φαίνεται δμως ἀδύνατον νὰ δεχθῶμεν ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀνωτέρω κειμένων, ὅτι ὁ Πλάτων ὑπετίμησε τὴν ὑψηλὴν ἀξίαν τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης ή ὅτι ἐπρότεινε, δπως τὰ Μαθηματικὰ ως Μαθηματικὰ ἐπρεπε νὰ ἐρευνηθοῦν διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν δποῖον ἐρευνῶνται. Ὁ Πλάτων προσπαθεῖ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ διαλεκτικὸς τρόπος σκέψεως, ὁ δποῖος δδηγεῖ δπως καὶ ὁ μαθηματικὸς τρόπος ἐρεύνης εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ «νοητοῦ εἴδους», εἶναι ἀνώτερος τῆς μεθόδου τῶν μαθηματικῶν. Ἡ περαιτέρω διαμόρφωσις τοῦ προβλήματος ἔναντι τοῦ Μένωνος εἶναι ἐδῶ λίαν ἐμφανῆς. Εἰς τὸν Μένωνα ἡρευνήθη ὁ *a priori* χαρακτὴρ τῶν Μαθηματικῶν, ὁ δποῖος είχε διὰ τὸν διαλεκτικὸν παραδειγματικὴν σημασίαν. Εἰς τὴν *Πολιτείαν* ή διαλεκτικὴ εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσῃ λόγον διὰ τὴν πραγματικὴν σημασίαν τῶν Μαθηματικῶν.

Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἀντιπαράθεσις τῆς μεθόδου τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν μέθοδον τῆς διαλεκτικῆς ἀπαντᾶται καὶ εἰς ἄλλα κείμενα τοῦ Πλάτωνος. Εἰς τὸν *Φίληβον*, 58a τονίζει ὁ Πλάτων τὴν ὑπεροχὴν τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης ἔναντι δλων τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν λόγῳ τῆς ἀκριβείας, καθαρότητος, σαφηνείας καὶ ἀληθείας πού ἔχει, ἔξαιρέσει μόνον

τῆς διαλεκτικῆς, ἡ ὅποια κατανοεῖ καὶ ἔρμηνεύει ὅλας τὰς ἄλλας.

Τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ Μαθηματικῶν («*νοητὸν εἶδος*»), τὸ ὅποιον ἔγινε εἰς τὸ τέλος τοῦ ζ βιβλίου τῆς *Πολιτείας* διὰ τὸν Πλάτωνα πεποίθησις, μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι καὶ αἱ δύο ἐπιστῆμαι ἔρευνοῦν τὴν περιοχὴν τοῦ νοητοῦ καὶ ως ἐκ τούτου ἀνήκουν εἰς αὐτήν, δὲν ἔγινε ἐμπόδιον, ὥστε ὁ Πλάτων νὰ μὴ ἔρευνήσῃ καὶ ἀντιπαραθέσῃ τὴν μίαν πρὸς τὴν ἄλλην τὰς δύο διαφορετικὰς μεθόδους ἔρευνης, αἱ ὅποιαι ἀντιστοιχωσέκπροσωποῦν τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Τοῦτο ἡτοί ἀναγκαῖον νὰ γίνῃ, διότι μόνον μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡδύνατο ὁ Πλάτων νὰ ἀποδείξῃ καὶ θεμελιώσῃ τὴν θέσιν του περὶ τῆς ὁντολογικῆς ὑποστάσεως τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων, ἡ ὅποια ὅμως ὁντολογικὴ ὑπόστασις λαμβάνει ἐδῶ ἐν συνεχείᾳ μίαν νέαν εἰδικὴν σημασίαν διὰ τοῦ χαρακτηρισμοῦ «μεταξὺ – παρεμβολῇ».

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΛΟΥΒΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΛΟΥΒΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

Ἡ ὄντολογικὴ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν μαθηματικῶν ἀντικείμενων κατὰ Πλάτωνα

Ἡδη μετὰ τὰς ἀνωτέρω ἀναλύσεις διακρίνεται ἐμφανῶς ὁ πυρὴν τῆς δυσκολίας. Πρόκειται ἀκριβῶς περὶ τοῦ προβλήματος, ὅτι τὰ εἶδη παίζουν ἔνα ιδιόρρυθμον διπλὸν ρόλον κατὰ τὴν διαίρεσιν τῆς περιοχῆς τοῦ νοητοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ ζ βιβλίου τῆς *Πολιτείας*, 511d, e, ὅπου διαχωρίζεται ἡ γνῶσις τῶν μαθηματικῶν ως διάνοια ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῶν φιλοσόφων ως νοῦν. Τὰ εἶδη πρέπει ἀναμφιβόλως νὰ εἰναι τὰ ἀντικείμενα γνώσεως τοῦ ἀνωτέρου τμήματος αὐτῆς τῆς περιοχῆς. Άλλ' ὅμως ὑπάρχουν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ νοητοῦ, ἐφ' ὅσον ὁ Πλάτων δέχεται, ὅτι τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως τῶν μαθηματικῶν εἶναι τὸ νοητὸν εἶδος (510d, 511a) καὶ ὅχι τὰ σχεδιογεγραμμένα σχῆματα. Τὸ πρόβλημα ἀνάγεται εἰς τὸ ἐρώτημα, ἐὰν ὁ χαρακτὴρ τοῦ νοητοῦ εἴδους εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς περιοχῆς τοῦ νοητοῦ εἰναι διαφορετικὸς ἀπὸ ὅτι εἰς τὸ κατώτερον. Μίαν πλήρη λύσιν αὐτῶν τῶν δυσκολιῶν τοῦ διπλοῦ ρόλου τοῦ νοητοῦ εἴδους εἰς τὰ δύο τμήματα (Μαθηματικὰ-φιλοσοφία) τῆς περιοχῆς τοῦ νοητοῦ, φαίνεται ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἔδωκε, ὅταν ἔγραψε τὸ ζ βιβλίον τῆς *Πολιτείας*.

Τὸ δύσκολον πρόβλημα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἰναι ἡ ὄντολογικὴ κατάταξις τῶν μαθηματικῶν εἰδῶν εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ὄντων γενικῶς, ἥτοι τῶν δοξαστῶν καὶ τῶν νοητῶν. Προσεκτικωτέρα παρατήρησις τῶν ὑπὸ συζήτησιν κειμένων δεικνύει, ὅτι εύρισκόμεθα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρὸ δύο δυνατῶν ἔρμηνειῶν: 1. Ἡ διαίρεσις αὐτὴ τοῦ νοητοῦ εἰναι μία ὄντολογικὴ διαφορὰ¹. 2. Ἡ διαίρεσις αὐτὴ εἰναι μία καθαρὰ διαφορὰ τῶν τρόπων ἐρεύνης τῆς διαλεκτικῆς καὶ τῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης τῶν Μαθηματικῶν. Εὰν δεχθῶμεν τὴν δευτέραν ἔρμηνείαν, τοῦτο σημαίνει ὅτι δὲν δεχόμεθα, ὅτι ὑπάρχει ὄντολογικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἴδεων καὶ τῶν μαθηματικῶν

¹ Πρ. Κ. Βουδούρη, *Ψυχὴ καὶ Πολιτεία* (Βιβλιοθήκη Σ. Σαριπόλου, 7), Ἐν Ἀθήναις 1970, σ. 202. τοῦ αὐτοῦ: *Πλατωνικὴ φιλοσοφία*, Ἐν Ἀθήναις 1976, σ. 86-88 (‘Ο Πλάτων ἀποδέχεται τὴν διαβάθμισιν τῆς πραγματικότητος καὶ ιεραρχεῖ αὐτὴν συγκριτικῶς, σσ. 84-85).

ἀντικειμένων. Τοῦτο θὰ ἐσήμαινε περαιτέρω, ὅτι θὰ ὑπῆρχον μόνον τὰ Μαθηματικὰ ως νοούμενα, τὰ δποῖα θὰ ἡρευνῶντο ἀπὸ μὲν τοὺς μαθηματικοὺς ὑπὸ μίαν ἔποψιν, ἀπὸ δὲ τοὺς διαλεκτικοὺς ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν. Εναντίον ὅμως τῆς δευτέρας ἐρμηνείας δύναται νὰ ἀντιταχθῇ, ὅτι διαλεκτικὴ καὶ Μαθηματικὰ δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὸ αὐτὸ εἰναι, ὥστε νὰ εἴπῃ τις κατόπιν, ὅτι αὐταὶ διαφέρουν μεταξύ των μόνον ως πρὸς τὴν μέθοδον. Έπομένως δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἡ διαίρεσις τοῦ νοητοῦ ως μία διάκρισις μόνον τῶν μεθόδων, κατὰ τὴν ὅποιαν αἱ δύο μέθοδοι πραγματεύονται τὸ αὐτὸ εἰναι ὑπὸ διαφορετικὴν ἔποψιν. Ο τρόπος ἐρεύνης τῶν μαθηματικῶν («διάνοια») εὑρίσκεται καθ' ὅδὸν πρὸς τὴν νόησιν, διότι ἐργάζεται μὲ μαθηματικὰ εἶδη. Η νόησις, ἐφ' ὅσον μοχθεῖ διὰ μίαν ἀκριβεστέραν γνώσιν, ἀσχολεῖται μεταξὺ ἄλλων καὶ μὲ τὰ μαθηματικὰ εἶδη εἰς ὑψηλότεραν ὅμως βαθμίδα καὶ κατὰ διαφορετικὸν τρόπον. Η φράσις, ἡ ὅποια ἀναφέρεται εἰς τοὺς μαθηματικούς, «διὰ δὲ τὸ μὴ ἐπ ἀρχὴν ἀνελθόντες σκοπεῖν.... νοῦν οὐκ ἔσχειν περὶ αὐτὰ δοκοῦσί σοι ...» (511c-d) σημαίνει, ὅτι ὑπάρχουν μαθηματικὰ εἶδη, τὰ δποῖα εἰναι ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν ἀντικείμενα τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὅχι τῶν Μαθηματικῶν («νοῦν οὐκ ἔσχειν περὶ αὐτὰ»). Έπομένως ἔχομεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ «ἔτερον τμῆμα τοῦ νοητοῦ» (511b), τὸ δποῖον ὁντολογικῶς εἰναι τὸ «ἀνώτατον» (511d) καὶ εἰς τὸ δποῖον ἀντιστοιχεῖ ἡ γνωστικὴ δύναμις τοῦ νοῦ. Εἰς τὸ κείμενον ὅμως ἀναφέρεται καὶ τὸ «δεύτερον τμῆμα», τὸ δποῖον ὁντολογικῶς εἰναι ἀνεξάρτητον τμῆμα ἀπὸ τὸ «ἀνώτατον» καὶ εἰς τὸ δποῖον ἀντιστοιχεῖ ἡ γνωστικὴ δύναμις τῆς διανοίας, ἡ «ἔξις» τῶν μαθηματικῶν καὶ ὅχι ὁ νοῦς («ἄλλον νοῦν») (511 d, e).

«καὶ μοι ἐπὶ τοῖς τέτταρι τμήμασι τέτταρα ταῦτα παθήματα ἐν τῇ ψυχῇ γιγνόμενα λαβέ, νόησιν μὲν ἐπὶ τῷ ἀνωτάτῳ, διάνοιαν δὲ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, τῷ τρίτῳ δὲ πίστιν ἀπόδος καὶ τῷ τελευταίῳ εἰκασίᾳν, καὶ τάξον αὐτὰ ἀνὰ λόγον, ὥσπερ ἐφ ὅις ἐστιν ἀληθείας μετέχει, οὕτω ταῦτα σαφηνείας ἡγησάμενος μετέχειν».

(Πολιτείας ζ, 511 d-e)

Τίδη εἰναι ἐμφανῆς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ ὁντολογικὴ διαφορὰ τῶν δύο τμημάτων τοῦ νοητοῦ («ἀνώτατον-δεύτερον τμῆμα») καὶ ἡ δρθότης τῆς πρώτης ἐρμηνείας, τὴν δποίαν ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω. Η ἐκτίμησις τῆς ὁντολογικῆς αὐτῆς διαφορᾶς γίνεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος κατὰ τρόπον σαφῆ διὰ τοῦ χαρακτηρισμοῦ «μεταξύ». Η διάνοια, τὸ ὅργανον τῆς μαθηματικῆς ἐρεύνης, παρεμβάλλεται μεταξὺ τῆς δόξης καὶ τοῦ νοῦ (511d).

«διάνοιαν δὲ καλεῖν μοι δοκεῖς τὴν τῶν γεωμετρικῶν τε καὶ τὴν τῶν τοιούτων ἔξιν ἀλλ᾽ οὐ νοῦν, ὡς μεταξὺ τι δόξης τε καὶ νοῦ τὴν διάνοιαν οὔσαν».

(Πολιτείας ζ. 511d)

Κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ ἀνάλογον τῆς διανοίας, τὸ «δεύτερον τμῆμα», πρέπει νὰ παρεμβάλλεται εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ὄντων γενικῶς μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τῆς διαλεκτικῆς καὶ τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων, ἐφ' ὅσον ἀπασαι αἱ γνωστικαὶ δυνάμεις («παθήματα ἐν τῇ ψυχῇ», 511d) ἔχουν κατὰ Πλάτωνα τὰ ἀντίστοιχα αὐτῶν ὄντολογικὰ τμήματα, ητοι τὰς ἀντιστοιχαὶς περιοχὰς ἀντικειμένων ώς θὰ δείξωμεν περαιτέρω εἰς 1.1. Αἱ ἀναπτύξεις αὐταὶ τῆς Πολιτείας δὲν δημιουργοῦν ἐπ' αὐτοῦ ἀμφιβολίας, ὅτι δηλαδὴ ἡ γνωσιολογικὴ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῆς περιοχῆς τῶν Μαθηματικῶν εἶναι συγχρόνως καὶ μία ὄντολογικὴ μεταξὺ - παρεμβολὴ.

1. Κριτικὴ διαμάχη μὲ τὸν D. Ross

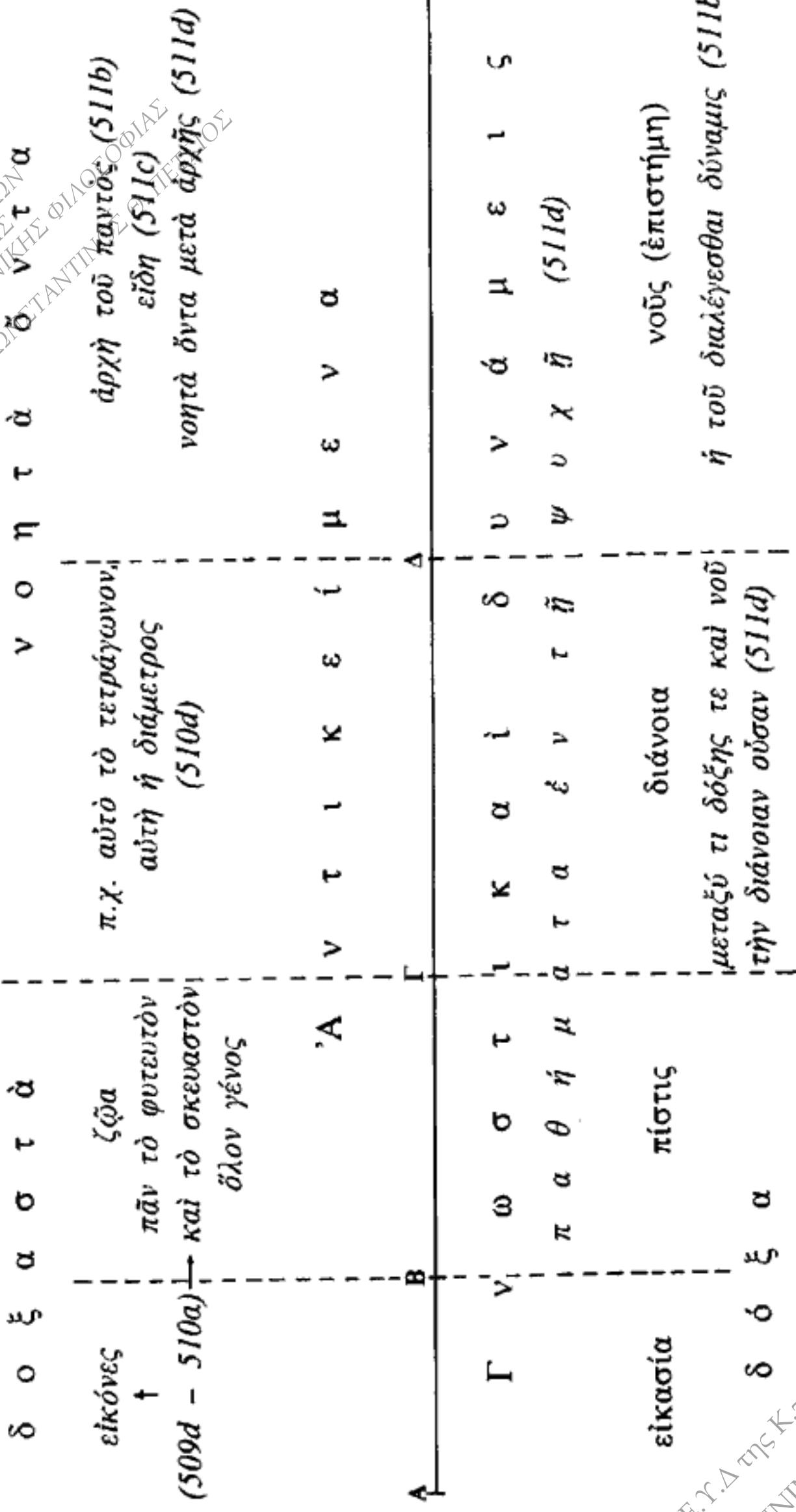
Εἰς τὸν τομέα τῆς ἀγγλικῆς ἐρεύνης τὸ κατὰ τὰ ἄλλα ἄριστον βιβλίον τοῦ D. Ross *Plato's theory of ideas*, Oxford 1951, δὲν κατώρθωσε νὰ μᾶς πείσῃ διὰ τὴν λογικότητα τῶν συλλογισμῶν του καὶ τὴν καθαρότητα τῶν συμπερασμάτων του ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὑπὸ ἔξετασιν κειμένου τῆς Πολιτείας, τὸ ὅποιον ἀναφέρεται εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς περιοχῆς τοῦ νοητοῦ. Διὰ τὴν διαίρεσιν τῆς περιοχῆς τοῦ νοητοῦ ὁ D. Ross δέχεται, ὅτι «the whole emphasis is laid on the difference between the methods of διάνοια and of νόησις, and nothing whatever is actually said of the difference between their objects» (σ. 68-69)². Εκ τούτου συνάγει οὗτος, ὅτι δοκιμίας σκοπὸς τοῦ κειμένου αὐτοῦ τῆς Πολιτείας εἶναι νὰ ρίψῃ προκαταρκτικῶς φῶς εἰς τὴν διαφορὰν μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ εἰδικῆς ἐπιστήμης τῶν Μαθηματικῶν διὰ μίαν λεπτομερειακὴν σπουδὴν τούτων εἰς τὸ ἀμέσως ἐπόμενον Z βιβλίον τῆς Πολιτείας (σ. 69). Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως τοῦ D. Ross, ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τονίζεται μόνον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κειμένου ὑπὸ τὸ σχῆμα δοξαστὸν-νοητόν, ἐνῶ εἰς τὸ τέλος καταλήγει ως διαίρεσις τῶν γνωστικῶν δυνάμεων (σ. 69), δὲν εἶναι πειστικόν, διότι ὁ Ross ἀποφεύγει εἰς τὸ σημείον τοῦτο νὰ δώσῃ μίαν ἐρμηνείαν τοῦ δλου Kontext τῆς παραβολῆς τῆς γραμμῆς, τὸ ὅποιον ὁμιλεῖ ἀκριβῶς περὶ «τμημάτων» (511b, d-e), ητοι «dvώτατον», «δεύτερον», «τρίτον» καὶ «τελευταῖον» τμῆμα, τὰ ὅποῖα εἶναι ὄντολογικῶς τμήματα ἀντικειμένων καὶ εἰς τὰ ὅποῖα

² Τὴν ἀποψιν αὐτὴν δέχεται καὶ ὁ O. Utermöhlen: *Die Bedeutung der Ideenlehre für die platonische Politeia*, Heidelberg 1967, σ. 56.

Πολυτεία 509d - 511e (ή παραβολή τῆς γραμμῆς)

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΙ
 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
 ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΛΑΖΟΦΙΑΣ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΝΟΕΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
 τμῆμα του νοούμενου

τμῆμα του δρωμένου γένους

άντιστοιχοῦ γνωστικαὶ δυνάμεις (Βλ. ἀναλυτικὸν σχῆμα εἰς τὴν σελ. 51).

Τὸ συμπέρασμα τοῦ D. Ross ἔξι ἄλλου, ὅτι τὰ ἀντικείμενα τῆς διανοίας δὲν εἶναι τὰ «μεταξύ», ἀλλὰ αἱ μαθηματικαὶ ἴδεαι (σ. 65), πρέπει νὰ θεωρηθῇ ως μὴ ἀκριβές, ἀφ' ἐνὸς διότι ἡ διάνοια παρεμβάλλεται μεταξὺ τῆς δόξης καὶ τοῦ νοῦ (51 Id), καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἡ διάνοια καὶ τὰ ἀντικείμενα αὐτῆς, τὰ μαθηματικὰ εἴδη, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ «δεύτερον τμῆμα» τῶν ἀντικειμένων καὶ ὅχι πρὸς τὸ «ἀνώτατον τμῆμα». Ὁ D. Ross παρεπλανήθη εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, διότι ἔλαβε ύπ' ὅψιν μόνον τὴν διαπίστωσιν τοῦ Πλάτωνος, ὅτι τὰ ἀντικείμενα τῆς διανοίας εἶναι τὰ μαθηματικὰ εἴδη, ὅχι δὲ τὴν ὄντολογικὴν κατάταξιν αὐτῶν τῶν μαθηματικῶν εἰδῶν εἰς τὸ «δεύτερον τμῆμα» (51 Ie), τὸ δποῖον εἶναι ὄντολογικῶς ἀνεξάρτητον τμῆμα ἀπὸ τὸ «ἀνώτατον» καὶ ως ἀνάλογον τῆς γνωστικῆς δυνάμεως τῆς διανοίας κατέχει εἰς τὸ γενικὸν πλαίσιον τῶν ἀντικειμένων ὄντολογικῶς τὴν μεταξὺ - θέσιν. Ὁ, τι περαιτέρω εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν κατώρθωσε νὰ κατανοήσῃ ὁ D. Ross ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ κειμένου αὐτοῦ τῆς *Πολιτείας* εἶναι, ὅτι ὑπάρχουν μαθηματικὰ εἴδη, τὰ ὅποια διὰ τῆς γνωστικῆς δυνάμεως τῆς διανοίας εἶναι ἀντικείμενα τῶν Μαθηματικῶν, καὶ ὑπάρχουν τὰ αὐτὰ μαθηματικὰ εἴδη, τὰ ὅποια ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν εἶναι ἀντικείμενα τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὅχι τῶν Μαθηματικῶν («*νοῦν οὐκ ἰσχειν περὶ αὐτὰ δοκοῦσί σοι καίτοι νοητῶν ὅντων μετὰ ἀρχῆς*», 51 Id). Ὁ D. Ross δμιλεῖ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο περὶ μαθηματικῶν ἴδεῶν (σ. 65), χωρὶς ὅμως νὰ κάμνῃ τὴν ἀνωτέρω ἀναγκαίαν καὶ ἐκ τοῦ κειμένου ἐπιβεβλημένην διαφοροποίησιν. Ως ἔλλειψις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ εἰς τὰς ἀναλύσεις του (σ. 65-69) καὶ ἡ μὴ μνεία τῆς μαρτυρίας τοῦ Συριανοῦ περὶ «τῶν μέσων εἰδῶν»³ εἰς τὸ ὑπὸ ἔξετασιν κείμενον τῆς *Πολιτείας*, ἡ ὅποια θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ δοηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν διαφοροποίησιν αὐτὴν τῶν μαθηματικῶν εἰδῶν, περαιτέρω δὲ καὶ εἰς τὴν ὄντολογικὴν μεταξὺ - παρεμβολὴν τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων, τὴν ὅποιαν ὁ D. Ross δὲν δέχεται (σ. 65-69).

Τὴν θέσιν μας ἐπὶ τοῦ προβλήματος, ὅτι πρόκειται εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον παραλλήλως πρὸς τὴν μεθοδολογικὴν διαφορὰν περὶ τῆς ὄντολογικῆς διαφορᾶς τῶν ἀντικειμένων τῆς διανοίας καὶ τοῦ νοῦ (ἥτοι ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς ἀναφέρονται εἰς χωριστὰ ἀντικείμενα), ὑποστηρίζομεν διὰ τῶν ἀκολούθων ἐπιχειρημάτων:

1.1 Ἐπιχειρήματα δυνάμενα νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς τὴν ἄποψιν τοῦ D. Ross

A Τὸ ὅλον Kontext τοῦ ὑπὸ συζήτησιν κειμένου (ἡ παραβολὴ τῆς γραμμῆς) ἀρχίζει ἀπὸ 509d, ὅπου γίνεται ἡ πρώτη διχοτόμησις τῆς γραμ-

³ Πβ. ὑπόμν. εἰς μετὰ τὰ φυσ. = *Comm. in Aristot. Gr. VI I. σ. 82, 20-26 Kroll.*

μῆς εἰς «τμῆμα τοῦ ὄρωμένου γένους» καὶ «τμῆμα τοῦ νοούμένου γένους», τὰ ὅποια, ως τονίζεται εἰς 510a εἰδικῶς κατ' ἀρχὴν διὰ τὸ πρῶτον, εἶναι τμῆματα ἀντικειμένων καὶ ὅχι μόνον τμῆματα μεθόδων.⁷ Η εἰκασία καὶ ἡ πίστις ἀναφέρονται εἰς ἔξωτερικὰς ὄντότητας ως εἰκόνες, ζῶα, φυτὰ καὶ τεχνητὰ (σκευαστὰ) ἀντικείμενα.

B Τὸ τμῆμα μεθόδου (τρόπος θεωρήσεως) τῆς διανοίας ἀναφέρεται μόνον εἰς μαθηματικὰ ὄντα (510d): «διανοούμενοι (οἱ μαθηματικοὶ) περὶ οὓς ταῦτα ἔστικε, τοῦ τετραγώνου αὐτοῦ ἐνεκα τοὺς λόγους ποιούμενοι καὶ διαμέτρου αὐτῆς» (Πβ. καὶ: «περὶ τὴν ζήτησιν αὐτοῦ τοῦ (μαθηματικοῦ) εἴδους (511a).

C Διὰ τὰ μαθηματικὰ ἀντικείμενα λέγεται, δτι οἱ μαθηματικοὶ «καὶ διανοῖα μὲν ἀναγκάζονται ἀλλὰ μὴ αἰσθήσεσιν αὐτὰ θεᾶσθαι οἱ θεώμενοι» (511c).

D Ή ἀναφορὰ τῶν μαθηματικῶν εἰς τὶ τμῆμα τοῦ ὄντος τονίζεται καὶ εἰς τὸ χωρίον 533c τῆς *Πολιτείας*: «αἱ δὲ λοιπαὶ (τέχναι), ἃς τοῦ ὄντος τι ἔφαμεν ἐπιλαμβάνεσθαι, γεωμετρίας τε καὶ τὰς ταύτης ἐπομένας, δρῶμεν ὡς ὀνειρώττουσι μὲν περὶ τὸ σῦ».

E Εἰς τὸ τμῆμα τοῦ νοητοῦ, εἰς τὸ ὅποιον ἀντιστοιχεῖ ἡ μέθοδος (τρόπος θεωρήσεως) τῆς διαλεκτικῆς, ἡ διαλεκτικὴ κατευθύνεται μεθοδολογικῶς πρὸς τὴν «ἀνυπόθετον ἀρχὴν τοῦ παντὸς» (511b), δπου πρόκειται ἐδῶ περὶ ὄντολογίας δλων τῶν νοητῶν ὄντων, τὰ ὅποια εἶναι συνδεδεμένα μὲ μίαν ἀρχὴν καὶ διὰ τὰ ὅποια οἱ μαθηματικοὶ «νοῦν οὐκ ἴσχειν περὶ αὐτὰ δοκοῦσί σοι» (511d). Κατὰ τὸ χωρίον 511c «τὸ ὑπὸ τῆς τοῦ διαλέγεσθαι ἐπιστήμης τοῦ ὄντος τε καὶ νοητοῦ θεωρούμενον» (τμῆμα) εἶναι σαφέστερον τοῦ τμήματος τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων.⁸ Επομένως ἔχομεν ἐδῶ ὄντολογικὴν διαφοράν, δὲν εἶναι δυνατὸν δὲ ἐξ δλων τῶν ἀνωτέρω ἐπιχειρημάτων νὰ δεχθῶμεν δτι τὸ ἀντικείμενον τῆς διανοίας καὶ τοῦ νοῦ εἶναι τὸ αὐτό, διαφέρει μόνον ὁ τρόπος θεωρήσεώς του, ως ὑποστηρίζουν μερικοί.

Z' Ως τελευταῖον ἐπιχείρημα ἐναντίον τῶν ἀπόψεων τοῦ D. Ross προσάγομεν ἐν κείμενον τοῦ Πρόκλου ἀπὸ τὸ ὑπόμνημά του εἰς τὴν *Πολιτείαν*, τὸ ὅποιον ἐμνημονεύσαμεν καὶ εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον.

Ο Πρόκλος δέχεται διὰ τὴν παραβολὴν τῆς γραμμῆς, δτι πρόκειται εἰς αὐτὴν ὅχι μόνον περὶ μεθοδολογικῆς ἀλλὰ συγχρόνως καὶ περὶ ὄντολογικῆς διαβαθμίσεως, δμιλεῖ διὰ τὰ «ὄντα» καὶ τὴν ὄντολογικὴν συνέχειαν, τὴν δποίαν ἀπεικάζει ἡ γραμμὴ καὶ τονίζει, δτι ἡ εἰς ἀνισα τομὴ τῶν πάντων φανερώνει τὴν ἀξίαν τῶν τετμημένων ὄντολογικῶν καὶ τῶν ἀντιστοίχων αὐτῶν γνωσιολογικῶν τμημάτων, ἡ δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἀνισότητης παρίσταται ως εἰκὼν τῆς ὄντολογικῆς ἀνισότητος: «τὰς γνώσεις συνδιαιρούμενος καὶ ἐφ ὅις εἰσιν αἱ γνώσεις ... τέτταρα τμῆματα τῶν πάντων .... Τὴν μὲν οὖν ἀφ ἐνὸς πρόοδον τῶν ὄντων

συνεχή καὶ ἡνωμένην ούσαν ἐνδείξασθαι βουλόμενος γραμμῇ μιᾷ τὴν συνέχειαν ταύτην ἀπείκασεν ... κενοῦ δὲ οὐδενὸς τὰ ὅντα διείργοντος ... τὴν κατὰ τὸ συνεχὲς ἀνισότητα τῆς κατὰ τὴν ὑπαρξίν ἀνισότητος εἰκόνα τιθεμένω ...»⁴. Ο Πρόκλος (σ. 290) κάμνει τὴν διάκρισιν διανοητῶν καὶ νοητῶν ὅντων εἰς τὴν παραβολὴν τῆς γραμμῆς, θεωρεῖ δὲ τὰ νοητὰ ὅντα ύπερτερα τῶν διανοητῶν (σ. 291-292).

Τὰ αὐτὰ ἐπιχειρήματα δύναται νὰ ἀντιτάξῃ τις καὶ ἐναντίον τῆς ἀπόψεως τοῦ A. Wedberg⁵, ἡ ὁποία λέγει, ὅτι «in the Republic he (Plato) did not even consider the possibility of a separate class of mathematical objects» καὶ ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ ἀκριβῶς τὰς ἀπόψεις τοῦ D. Ross.

Ἐσχάτως ἡ μελέτη τῆς J. Annas *On the Intermediates*⁶ ἔθεσε πάλιν τὸ πρόβλημα τῆς μεταξὺ - παρεμβολῆς τῶν Μαθηματικῶν κατὰ τὸν Πλάτωνα κατὰ τρόπον ὅμως ὅχι ὀρθόν, διότι παραπέμπει καὶ συζητεῖ ἐντελῶς διαφορετικὰ χωρία ἀπὸ τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶν Μαθηματικῶν, τὰ ὅποια ἔχουν διαφορετικὴν ἐκάστοτε προβληματικὴν (σ. 156-161), ἐκ τούτων δὲ ἀκολούθως ἄγεται εἰς τὸ ἐσφαλμένον συμπέρασμα, ὅτι δὲν ἀπαντᾶται εἰς τὰ χωρία αὐτὰ τῶν διαλόγων ἡ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν Μαθηματικῶν (σ. 160), τὴν δποίαν ὅμως αὐτὰ δὲν ἔχουν ως θέμα των. Οὐχ ἡττον ἀστοχεῖ ἡ J. Annas καὶ ως πρὸς τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ τοῦ κειμένου τοῦ τέλους τοῦ ζ βιβλίου τῆς *Πολιτείας*, τὴν ὁποίαν δίδει (σ. 163-164), διότι δὲν ἐρμηνεύει ἀκριβῶς τὴν δλην λογικὴν συνοχὴν τοῦ κειμένου 510c-511e, κλείει δὲ τὴν ἐρμηνείαν παραδόξως εἰς 511a. Οὗτω παραμένει ἄνευ μνείας καὶ πραγματεύσεως, ἐπομένως ἐκτὸς ἐρεύνης, τὸ σημαντικὸν χωρίον 511c-e, περὶ τοῦ δποίου κατ' ἔξοχὴν ἐνταῦθα πρόκειται, διότι εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ εύρισκομεν τὴν μεταξὺ - παρεμβολὴν τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἡ δποία είναι καὶ τὸ θέμα τῆς μελέτης τῆς J. Annas. «Ηδη ἡ τελευταία μας παρατήρησις δύναται νὰ θέσῃ ύπό ἀμφιβολίαν τὰ τελικὰ συμπεράσματα τῆς J. Annas (σ. 164 καὶ ἑξ.), ὅτι δηλαδὴ δὲν ἀπαντᾶται εἰς τοὺς διαλόγους ἡ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν Μαθηματικῶν. Αἱ ηδη γενόμεναι ἀνωτέρω ἀναλύσεις καὶ παρατηρήσεις μας δεικνύουν, ως πιστεύομεν, τὴν ὄντολογικὴν μεταξὺ - παρεμβολὴν τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὴν *Πολιτείαν* καὶ βεβαιώνουν τὴν ὀρθότητα τῆς μαρτυρίας τοῦ Συριανοῦ περὶ «τῶν μέσων εἰδῶν», τὴν δποίαν ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, τὴν ὁποίαν ὅμως μαρτυρίαν δὲν φαίνεται νὰ γνωρίζῃ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἡ J. Annas.

⁴ Πρόκλου, *Eἰς τὴν Πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος ὑπόμνημα*, I, σ. 288, 6-11, 23-26.

⁵ *Plato's Philosophy of Mathematics*, σ. 14. Πβ. ὡσαύτως σ. 109: «Although the doctrine of Intermediates is not clearly expressed in the Republic ...».

⁶ Πβ. *Archiv für Geschichte der Philosophie*, 1975, σ. 146 κ. ἑξ.

2. Ἀναίρεσις τῆς ἀπόψεως τοῦ H. Cherniss

‘Ο Ἀριστοτέλης μαρτυρεῖ, ὅτι τὰ μαθηματικὰ ἀντικείμενα παρεμβάλλονται κατὰ τὸν Πλάτωνα μεταξὺ τῶν ἴδεῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ διαφέρουν κατὰ τοῦτο πρὸς τὰς ἴδεας, ὅτι ἔχομεν πολλὰ ἀντίτυπα τοῦ αὐτοῦ μαθηματικοῦ ἀντικειμένου, ἐνῷ ἡ ἴδεα ὑπάρχει μόνον μίαν φορὰν:

«ἔτι δὲ παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ εἰδη τὰ μαθηματικὰ τῶν πραγμάτων εἰναι φησι μεταξύ, διαφέροντα τῶν μὲν αἰσθητῶν τῷ ἀΐδιᾳ καὶ ἀκίνητα εἶναι, τῶν δὲ εἰδῶν τῷ μὲν πόλλα ἄττα ὅμοια εἶναι τὸ δὲ εἶδος αὐτὸν ἐν ἔκαστον μόνον».

(Μετὰ τὰ φυσ. 987 b14-18)⁷

Ἀγεφέραμεν ἡδη, ὅτι ἐκ τῶν ὑπομνηματιστῶν ὁ Συριανὸς συσχετίζει καὶ ὄρθως ἀναφέρει τὴν ἀριστοτελικὴν αὐτὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς μεταξὺ - παρεμβολῆς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ κείμενον τῆς *Πολιτείας* 509d-511e, κυρίως 511d, καὶ διιλεῖ περὶ «τῶν μέσων εἰδῶν»⁸. Μία ωρισμένη βιβλιογραφία, ώς θὰ δείξωμεν εὐθὺς ἀμέσως, ἀγνοοῦσα τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν τοῦ Συριανοῦ ἀλλὰ καὶ τὸ κείμενον τοῦ Πρόκλου, τὸ ὅποιον ἐμνημονεύσαμεν, προσεπάθησε νὰ δείξῃ, ὅτι ὑπάρχει μία ἀντίφασις μεταξὺ τῆς ἀνωτέρω ἀριστοτελικῆς μαρτυρίας, εἰς τὴν ὅποιαν ἐπισημαίνεται ἡ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων καὶ τοῦ κειμένου τῆς *Πολιτείας*, 511d, ὅπου κατ’ αὐτὴν τονίζεται μόνον ἡ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῆς διανοίας ως γνωστικῆς δυνάμεως τῶν μαθηματικῶν καὶ ὅχι ἡ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων. Τὴν ἀντίφασιν αὐτὴν δέχεται ὁ Cherniss, ὁ δοποῖος δῆμως δὲν θέτει ὑπὸ βάσανον τὰς πηγάς. Τὸ συμπέρασμά του «Alle Versuche, diese Zwischenklasse in den Dialogen zu finden, sind gescheitert»⁹ ἔξαγεται κατὰ τρόπον βεβιασμένον, διότι ὁ Cherniss δὲν συζητεῖ διεξοδικῶς τὸ κείμενον τῆς *Πολιτείας*, 511d,e, τὸ ὅποιον διιλεῖ ἀκριβῶς περὶ τῆς μεταξὺ - παρεμβολῆς τῆς διανοίας καὶ τοῦ ἀντιστοίχου αὐτῆς ὀντολογικοῦ τμήματος, τοῦ «δευτέρου τμήματος» (ἀντικείμενα τῶν Μαθηματικῶν). Τὸ γεγονός ἔπειτα ὅτι ὁ Πλάτων δέχεται μαθηματικὰ εἴδη, δὲν σύνεπάγεται τὸ συμπέρασμά, τὸ ὅποιον θὰ ἥθελε ὁ Cherniss (σ. 94), ὅτι τὰ εἴδη αὐτὰ δὲν δύνανται νὰ ἔχουν μίαν μεταξὺ - παρεμβολὴν (βλ. ἀνωτέρω τὴν μαρτυρίαν τοῦ Συριανοῦ). Ἐτερον βασικὸν ἐπιχείρημα ἐναντίον τῆς ἀπόψεως τοῦ Cherniss, ὅτι δηλαδὴ δὲν εὑρίσκομεν εἰς τοὺς διαλόγους τὴν μεταξὺ -

⁷ Πβ. ὁσπάντως μετὰ τὰ φυσ. 1059 b 6-7.

⁸ Πβ. ἀνωτέρω ὑποσημ. I.

⁹ Πβ. Die älte Akad., ἔνθ. ἀν. σ. 16-17, 92.

παρεμβολήν τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων, είναι τὸ χωρίον *Φίληβος*, 16d,e, τὸ δόποιον ὁ Cherniss εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν λαμβάνει ὑπ’ ὄψιν.

«τὴν δὲ τοῦ ἀπείρου ίδεαν πρὸς τὸ πλῆθος μὴ προσφέρειν πρὶν ἀντις τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ πάντα κατίδη τὸν μεταξὺ τοῦ ἀπείρου τε καὶ τοῦ ἐνός....»

(*Φίληβος*, 16 d.e)

Κατὰ τὸ χωρίον αὐτὸν κατέχει ὁ ἀριθμὸς μίαν μεταξὺ - θέσιν μεταξὺ τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ ἐνός. Ἡ ὀντολογικὴ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν ἀριθμῶν γίνεται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κατὰ τὸν Πλάτωνα ἐν μεθοδικὸν μέσον, ὥστε νὰ δειχθῇ ἡ σημασία τῶν Μαθηματικῶν, ἡ δοποία ἔγκειται εἰς τὸ γεγονός, δτὶ αὐτὰ δύνανται νὰ ἀποδείξουν τὴν ἰκανότητα, τὴν ὁποίαν ἔχουν, νὰ δαμάσουν κατὰ ἓνα τρόπον τὴν πολλαπλότητα τῶν φαινομένων («ἀπειρον»). Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐνός καὶ τῶν πολλῶν, τοῦ πέρατος καὶ τοῦ ἀπείρου, είναι δυνατὸν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ λυθῇ μόνον, ἐφ’ ὅσον γνωρίζει τις τὸν ἀριθμὸν τῆς ἐκάστοτε πολλαπλότητος, ὁ δοποῖος εὑρίσκεται κατὰ τὸν Πλάτωνα μεταξὺ τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ ἐνός. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μαρτυριῶν συνάγεται καὶ ἡ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν μαθηματικῶν εἰδῶν (*Πολιτεία*) καὶ ἡ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν Μαθηματικῶν αὐτῶν καθ’ αὐτὰ (*Φίληβος*) καὶ δεικνύεται, δτὶ δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀντίφασις μεταξὺ τῆς ἀριστοτελικῆς μαρτυρίας περὶ τῆς μεταξὺ - θέσεως τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀντιστοίχου μαρτυρίας τῆς *Πολιτείας*.

2.1 Ἐπιχειρήματα δυνάμενα νὰ δυτιταχθοῦν εἰς τὴν ἀποψιν τοῦ H. Cherniss

A Τὸ «γνωσιολογικὸν» είναι εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ «όντολογικόν». Πβ. *Φαίδων* 78c: «αὐτὴ ἡ οὐσία ἡς λόγον δίδομεν τοῦ εἶναι». Ἐπομένως, ἐφ’ ὅσον ὁ Πλάτων τονίζει, δτὶ ἡ διάνοια ως γνωστικὴ δύναμις τῶν μαθηματικῶν παρεμβάλλεται ως διάμεσον στάδιον μεταξὺ τῆς δόξης καὶ τοῦ νοῦ (511d), ἔξασφαλίζον τὴν μεταξὺ αὐτῶν συνέχειαν, θὰ πρέπει καὶ τὰ μαθηματικὰ ἀντικείμενα νὰ εύρισκονται κατὰ τὸν Πλάτωνα μεταξὺ τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν ίδεων, καθ’ ὅσον, ως ἀνωτέρω ἐλέγχη, τὸ γνωσιολογικὸν καὶ ὀντολογικὸν πεδίον είναι κατὰ τὸν Πλάτωνα δύο ἀχώριστοι ὄψεις τῆς μιᾶς οὐσίας τῶν πραγμάτων. Εἰς τὴν παραβολὴν τῆς γραμμῆς οἱ ἀναλόγως ποιοτικῶν διαβαθμίσεων μεθοδολογικοὶ (γνωσιολογικοὶ) ἀναβαθμοὶ ἀναφέρονται καὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ τοὺς ἀντιστοίχους αὐτῶν ὀντολογικοὺς ἀναβαθμούς. Τὸ φαινόμενον δὲν είναι διὰ τὸν Πλάτωνα φαινόμενον εἰς τὴν ψυχὴν τινός, δηλ. ὑποκειμενικὴ ἐμφάνισις ἐν τῇ σκέψει, ἀλλ’ είναι πραγματικὸν ἀνεξάρτητον

δν παραλλήλως πρὸς τὴν ὑπαρξίν τῶν ἰδεῶν καὶ ὑπάρχον ἀνεξαρτήτως τοῦ θεωροῦντος ὑποκειμένου.

B' Ο Συριανὸς εἰς τὸ ὑπόμνημά του εἰς τὰ μετὰ τὰ φυσικά, ἔνθ' ἀν., σ. 4, 1-20 γράφει περὶ τῆς μεταξὺ τῶν αἰσθητῶν καὶ ἰδεῶν παρεμβολῆς τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων κατὰ τὸν Πλάτωνα εἰς τὴν Πολιτείαν: «ἡδη γὰρ ὁ Πλάτων ἐδόκει μεταξὺ τῆς νοητῆς καὶ τῆς αἰσθητῆς (οὐσίας) τὴν διανοητὴν παραλαμβάνειν, ύφ' ἥν ἔταττε καὶ τὰ μαθήματα .... ὡν καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς τε γεωμετρικὰς καὶ τὰς ἀριθμητικὰς καὶ τὰς ἀρμονικὰς .... δυνατὸν δὲ καὶ τὴν ἀφανῆ καὶ λογισμῷ θεατὴν (οὐσίαν) ὑποδιαιρεῖν εἰς τε τὴν κυρίως νοητὴν καὶ εἰς τὴν διανοητὴν κατὰ τὴν ἐν Πολιτείᾳ γραμμήν».

Εἰς τὴν σ. 82, 20-26 τοῦ ὑπομνήματός του ὁ Συριανὸς τονίζει πάλιν τὴν ἀνωτέρω ἄποψιν τοῦ Πλάτωνος διὰ τῶν ἔξῆς: «Ταῦτα δὴ τὰ διανοητὰ εἶδη ἐν μὲν Τιμαίῳ σαφῶς ὁ Πλάτων ἐντιθέναι φησὶ τὸν δημιουργὸν ταῖς ψυχαῖς, δι' ἀναλογιῶν γεωμετρικῶν τε καὶ ἀριθμητικῶν καὶ ἀρμονικῶν αὐτὰς διακοσμοῦντα· ἐν δὲ τῇ κατατομῇ τῆς ἐν Πολιτείᾳ γραμμῆς εἰκόνας μὲν εἶναι τῶν νοητῶν (καὶ διὰ τοῦτο ποτε νοητὰ καλεῖν οὐκ ἀπηξίωσε), προεστάναι δὲ παραδειγματικῶς τῶν αἰσθητῶν· ἐν δὲ Φαίδωνι τῆς ἀναμνήσεως ἡμῖν αἴτια γίγνεσθαι· οὐ γὰρ ἀλλων τινῶν αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις ἢ τῶν μέσων εἰδῶν».

3. Ἀναίρεσις τῆς θέσεως τῆς Σχολῆς τῆς Τυβίγγης, ὅτι ἡ μεταξὺ-παρεμβολὴ τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων εἶναι μία ἄγραφος διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος

Τὴν ἄποψιν τοῦ Cherniss, ὅτι ἡ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων, ἡ δοπία τονίζεται εἰς τὴν ἀριστοτελικὴν μαρτυρίαν μετὰ τὰ φυσ. 987b 14-18, δὲν ἀπαντᾶται εἰς τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους, ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ καὶ ἡ Σχολὴ τῆς Τυβίγγης, περισσότερον δμως ἀποβλέπουσα εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γενικὴν της θέσιν περὶ μιᾶς προφορικῆς διδασκαλίας τοῦ Πλάτωνος, παρὰ ἀπὸ διαφέρον νὰ ἔξετάσῃ καθ' ἐαυτὸ καὶ νὰ λύσῃ τὸ εἰδικὸν αὐτὸ πρόβλημα.

Μὲ πολλὴν σκέψιν πρέπει νὰ ἴδωμεν τὴν προσπάθειαν τῆς Σχολῆς τῆς Τυβίγγης νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ ὀντολογικὴ μεταξὺ - παρεμβολὴ τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων εἶναι μία ἄγραφος διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος. Τὰ ἐπιχειρήματα τῶν H. J. Krämer καὶ K. Gaiser εἶναι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο λίαν ἀνίσχυρα, εἶναι δὲ κυρίως αὐτὰ περισσότερον εἰκασίαι, αἱ δοπίαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβουν τὸν χαρακτῆρα τῆς βεβαιότητος. Ο συσχετισμὸς τῆς ἀριστοτελικῆς μαρτυρίας μετὰ τὰ φυσ. 987b 14-18 πρὸς τὴν προφορικὴν αὐτὴν διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀνωτέρω μαρτυρία τοῦ Ἀριστοτέλους ἔχει ως πηγὴν τὴν προφορικὴν

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΦΙΛΟΦΟΙΔΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ ΦΙΛΟΦΟΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΦΟΙΔΗΣ
Ι. Φιλοπόνου, *Eἰς τὴν Περὶ ψυχῆς Ἀριστοτέλους σχολικαὶ ἀποσημειώσεις* ....
(= *Comm. in Aristot. Gr. XV, 76, 16 – 77, 27 – 80, 14 Haußk.*)

τετράς

τριάς

διὰς

ἀρχαὶ δριθμῶν
πρῶτοι δριθμοί

Ἀλισθητὰ
ἀρχαὶ τοῦ
σώματος

σημεῖον
ὧς ἀμερές;

πρῶτον μῆκος γραμμῇ. ἐπειδὴ τὸ επίκεδον. Η διὰ τὸ πρῶτον εἶναι τῶν συγ- σημείον ρύενται τὸ τρίγωνον ή ὅπερ καὶ μᾶλλον μάτιον τὸ τρίγωνον ή σημεῖον ρύενται μῆ- σε τὴν γραμμήν. Ήτις δὲ, ὥσπερ τὸ σημεῖον ρύενται εποίησεν ἐκ ὑπὸ δύο μῆκος διαστάσεως. Ἐπερον ση- πατοῦται καὶ ἔστι μῆ- μεῖον, ἐὰν τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον ρύῃ καὶ κατὰ πλάτος ρύεν- κος ἀπλατές·

πρῶτον πλάτος γεννήσει πάλιν ἐπερον ση- μεῖον, ωστε γίνεται τρία σημεῖα. Εν μὲν τῷ πέρας τοῦ μῆκους, ἐπερον δὲ τὸ πέρας τοῦ πλάτους, καὶ τρίτον τὸ κοινὸν διμοῖον.

πρῶτον πλάτος γεννήσει πάλιν ἐπερον τῶν ση- μείων σχηματίων ή πυραμίδης, ὡς ρεῶν σχηματίων ή πυραμίδης, ὡς γὰρ τὸ τριγωνόν ρύεν κατὰ μῆ- κος ἐγέννησεν ἀλλο σημεῖον, καὶ πάλιν καὶ κατὰ πλάτος ρύεν ἐγέννησεν ἔπερον. οὗτος ἐὰν ρύῃ κατὰ βάθος, γεννήσει πάλιν ἀλλο, ὥστε τέσσαρα γενήσονται σημεῖα.

τετράς

φυσικὸν πλάτον

ἐπιστήμην η τὰ

δυνά

μερικά τε καὶ ἄτροπα

μερικά δέ φημι τὰ καθόλου ἐν τοῖς φυσι- κοῖς, περὶ δὲ δόξα ἔχει, ὡς καὶ ἐν Τι- μαίῳ φησίν ὁ Πλάτων «τὶ δέ τὸ γνόμενον δεῖ. διὸ δὲ οὐδέποτε», τὰ ἐν τοῖς φυσικοῖς λέγων καθόλου ... τριάς μὲν ή δόξα διά τὸ δρυμὸν μὲν διπό τον, μῆ ωρισμένως δέ ἐπί τη φέρεσθαι, διὰ οὐδεὶς οὐδε. τοιᾶ- στήμην δόρυστος· Ἔνθεν γὰρ καὶ ἐπιστήμη εἶναι καὶ οὐδὲ δύντα πάντη ἀκίνητα καὶ ἐκλήθη παρὰ τὸ ἐπί στάσιν ήμάς διγενν ...

σύνθετος μὲν γὰρ ή γνῶσις ή επιστημονή κή .... διὰ μᾶς δόδοι τῷ προτάστων ἐφ' ἐν τέλος τὸ συμπέρασμα διγρέψῃ.

αἰσθησίς. οὐκοῦν δὴ μὴν τερπὶς τοῖς αἰσθητοῖς τὸ σῶμα ἔδηκεν καὶ οἰωνὴ σχιστὴν δόδὸν πουκῆται. πότερον ὡς δὴ ὡδὶ τραῖνη ... η δόξα καὶ δεῖαισθησίς σωματοειδοῦς τοῦτον τοῦτον γνώστων τῆς διστάτη εστὶ τῶν γνώστων τῆς φυσῆς· τοῦ μερικοῦ γὰρ ἀντιλαμβάνεται· δινοῦ γὰρ σώματος οὐδὲν γνώσκει.

αἱ γνῶσεις τῆς ψυχῆς νοῦς, δι' οὗ τῷ νοητῷ τὰς ἀντιλήψεις πνεῖται· διερήθρης γὰρ προτάστων ἐπὶ διπλὸν προτάστων ἐπὶ νοῦς ... καὶ πάντη συμπεράσματα. διεξα, διότι αὕτη ὁρμήσασα δοξάσαι τη διστάζει καὶ μεταβαίνει διστάζει τοῦ ποιητοῦ πότερον ὡς δὴ τραῖνη ... η δόξα ὑποθέσει τοῦ χρησταμένη, εἴτε δοξάσαι τη περὶ ταύτης θέλευσα ἐφ' ἐκάτερα τῇ ἀπορίᾳ τρέπεται ἀποροῦσα, εἴτε δὲ κατάφασις διηθής εἴτε δὲ πόρφρασις· θελήσασα γὰρ σχεῖν ἥγνιναν ἔντοναν περὶ ψυχῆς καὶ ἀπαξὲ εἰς τοῦτο ὁρμήσασα λαβοῦσά τε ἔστιν η ψυχὴ διστάζει καὶ διαιρεῖται. πότερον θνητὴν αὐτὴν δεῖ νοεῖν η δθάνατον, η πάλιν σῶμα η δσώματον, καὶ οὗτως ἐπιπάντων .... εἴστι γὰρ καὶ διηθής δόξα καὶ ψευδής, ἐπιστήμη δὲ πᾶσα διηθής.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
 ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΗΜΑΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΛΗΨΗΣ ΣΟΦΙΑΣ
Σιμπλικίου, Εἰς τὰ Περὶ ψυχῆς Ἀριστοτέλους ὑπόμνημα
 (= *Comm. in Aristot. Gr. XI, 28,30 - 29,20 Hayduck*)

εἰδητικά φραζ	μονάς διάς γεωμετρικά μεγέθη	πρώτον μῆκος, τὸ πρῶτον, ἡνα τὸ αἴτιον σήμαινωσιν σημεῖον ώς ἀμερές	τριάς *πρώτον πλήρος γραμμὴ ώς πρώτη διάστασις	τετράς *πρώτον φιλοσοφιας στρεψί επιστηρά επιστηρά	πρώτον βάθος πρώτον διαστάσα ώς ἐπὶ πλέον διαστάσα δοξαστά αἰσθητά	πρώτοιστα καὶ αἱ τούτων ἀρχαί. ἢ τοῦ αὐτοενδείᾳ ἔδει ἡ τε τοῦ πρώτου μηρίου, ητίς ἡν ἡ αὐ- τοδυάς, ἢ τε τοῦ πρώτου πλά- τούς καὶ ἡ τοῦ πρώτου βάθος, τουτέστιν ἡ αὐτοτριάς καὶ ἡ αὐ- τοτετράς.	νοερά νοητά νοερά (νοῦς) γνώσεις (γνωστικά δυνάμεις)	επιστημονικής αὐτῆς αἰσθησις διὰ τὸ σω- μὴ ἐπὶ τὸ αὐτὸν δεῖ, ἀλλὰ τοτὲ μάτων εἶναι ἀγνοη- πικήν

αὐτὴν διδασκαλίαν, δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν κειμένων. Δι᾽ αὐτὸν ὁ ἴσχυρισμὸς τοῦ H. J. Krämer «Die mathematischen Wesenheiten bildeten in Platons mündlicher Lehre einen eigenen Seinsbereich zwischen Ideen-und Körpervelt»¹⁰ παραμένει εἰς ἀναπόδεικτος ἴσχυρισμὸς ως μὴ ἔρειδόμενος ἐπὶ μαρτυρίας, ἡ δὲ παραπομπή του ὑπ᾽ ἄριθμ. 61 εἶναι πεπλανημένη καὶ οὐδόλως συμβάλλει εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἴσχυρισμοῦ αὐτοῦ, διότι οὔτε ἡ διηγησις-μαρτυρία τοῦ Ἀριστοξένου *Περὶ τάγαθοῦ*¹¹ διμιλεῖ περὶ μιᾶς μεταξὺ - παρεμβολῆς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος οὔτε καὶ τὰ χωρία τῶν μετὰ τὰ φυσικά, τὰ δποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀνωτέρω παραπομπήν.

Ἡ προσπάθεια ἐξ ἄλλου τοῦ K. Gaiser, νὰ ἀποδείξῃ τὴν μεταξὺ - παρεμβολὴν τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος μὲ τὴν ἀκολουθίαν τῶν διαστάσεων (*σημεῖον*, *γραμμὴ*, *ἐπίπεδον*, *στερεόν*)¹², ναυαγεῖ πρὸ ἐνὸς ἐπιχειρήματος, τὸ δποῖον προέρχεται ἀπὸ τὸν ἕδιον τὸν K. Gaiser, δτὶ δηλαδὴ ἡ ἀκολουθία τῶν διαστάσεων περιλαμβάνει κατὰ τὴν πλατωνικὴν αὐτὴν διδασκαλίαν ὅλην τὴν ὄντολογικὴν σφαῖραν συμπεριλαμβανομένων τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν φαινομένων¹³. Ἐπομένως πρόκειται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο περὶ μιᾶς ἀναλογίας μεταξὺ τῆς ἀκολουθίας τῶν διαστάσεων καὶ τῶν διαφόρων περιοχῶν τοῦ εἶναι καὶ ὅχι περὶ μιᾶς μετα-

¹⁰ Πβ. τὴν μελέτην του *Über den Zusammenhang von Prinzipienlehre und Dialektik bei Platon* εἰς τόμον: *Das Problem der ungeschriebenen Lehre Platons*, σ. 420.

¹¹ Πβ. D. Ross, Aristot. *Fragm. selecta*, ἔνθ. ἀν. σ. 111. Εἰς τὸ *Περὶ τάγαθοῦ* γίνεται λόγος περὶ ἄλλων προβλημάτων ως π.χ. περὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τῆς δυάδος «ώς δρχὰς τῶν τε ἀριθμῶν καὶ τῶν ὄντων ἀπάντων» (Ross, ἔνθ. ἀν. σ. 115, 117).

¹² Πβ. τὸ ἔργον του *Platons ungeschriebene Lehre*, σ. 91-93 σχῆμα No 26.

¹³ Ἐνθ. ἀν. σ. 49, 169. Ἡ θέσις αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ κυρία θέσις τοῦ βιβλίου τοῦ K. Gaiser, διὰ τῆς δποίας αὐτὸς ἀποβλέπει ἀπὸ τὴν σκοπιὰν τῆς ἀγράφου διδασκαλίας εἰς μίαν ἔρμην καὶ ἐκτίμησιν τῶν Μαθηματικῶν ως ὑποδειγμάτων διὰ τὴν ἐν γένει ὄντολογίαν τοῦ Πλάτωνος (σ. 7, 23). Πρὸς τοῦτο συζητεῖ ὁ K. Gaiser (σ. 44 κ. ἐξ. εἰς τὸ βιβλίον του ως καὶ εἰς τὴν μελέτην του *Quellenkritische Probleme der indirekten Platonüberlieferung* εἰς τόμον: *Idee und Zahl*, ἔνθ. ἀν., σ. 49-63) μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ χωρίον *Περὶ ψυχῆς*. Α 2, 404 b 16-30, ὅπου ὁ Ἀριστοτέλης μαρτυρεῖ, δτὶ κατὰ τὸν Πλάτωνα ὑφίσταται μία ἀναλογία μεταξὺ τῶν ἀριθμῶν 1, 2, 3, 4, ἡ τῆς ἀκολουθίας τῶν διαστάσεων καὶ τῆς σειρᾶς τῶν γνωστικῶν δυνάμεων («νοῦς - ἐπιστήμη - δόξα - αἴσθησις»), εἰς τρόπον ὥστε νὰ δηγεται δ. K. Gaiser εἰς τὸ συμπέρασμα, δτὶ ἡ ὅλη δομὴ τῶν διαστάσεων ἔχει μίαν γνωστοθεωρητικὴν καὶ ὄντολογικὴν σημασίαν (σ. 107 κ. ἐξ., 122). Οφείλομεν δμως νὰ παρατηρήσωμεν, δτὶ ἀπὸ τὰς ἀναπτύξεις τοῦ K. Gaiser εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο (σσ. 44-51, 107-110 τοῦ βιβλίου του) καὶ ἀπὸ τὰ *Testimonia Platonica* (σ. 485-486) ἐλλείπουν ἀδικαιολογήτως δύο σημαντικώτατα κείμενα τῶν ὑπομνηματιστῶν Σιμπλικίου καὶ Φιλοπόνου, που αἰτιολογοῦν καὶ ἔρμηνεύουν λιαν ἀναλυτικῶς τὴν ἀνωτέρω ἀντιστοιχίαν, τὰ δποῖα καὶ παραθέτομεν εἰς τὰς σελίδας 58, 59, 60.

ζὺ - παρεμβολῆς τῶν διαστάσεων 'Ο. K. Gaiser περιπίπτει ἐνταῦθα εἰς μίαν ἀντίφασιν, διότι συγχέει τὸ πρόβλημα τῆς θέσεώς του (ἄγραφος προφορικὴ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος), τὴν ὅποιαν θέλει νὰ ἀποδείξῃ, μὲ τὸ εἰδικὸν πρόβλημα τῆς μεταξὺ - παρεμβολῆς τῶν Μαθηματικῶν, τὸ ὅποιον ὅμως δὲν δύναται εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν νὰ στηρίξῃ τὴν θέσιν του.

'Αντιθέτως ἡ ἴδική μας ἀνάλυσις καὶ ἔρμηνεία τῆς ὁντολογικῆς μεταξὺ - παρεμβολῆς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ κείμενον τῆς *Πολιτείας*, 511d,e προσεπάθησε νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ κείμενον τοῦτο εἶναι ἡ πηγὴ διὰ τὴν ἀριστοτελικὴν μαρτυρίαν μετὰ τὰ φυσ. 987b 14-18. Πρὸς τοῦτο συνηγορεῖ καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Συριανοῦ, ως ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, δ ὅποιος συσχετίζει καὶ δρθῶς ἀναφέρει τὴν ἀριστοτελικὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς μεταξὺ - παρεμβολῆς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τῆς *Πολιτείας* καὶ δχι εἰς τὴν διάλεξιν *Περὶ τάγαθοῦ* ἢ εἰς τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Εἶναι καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀκατανόητον, διατὶ οἱ H. J. Krämer καὶ K. Gaiser ἀναφέρουν καὶ χρησιμοποιοῦν ως ἔμμεσον παράδοσιν περὶ Πλάτωνος ἄλλας μαρτυρίας τοῦ Συριανοῦ, τὰς ὅποιας αὐτὸς παρέδωκε, τὴν ἀνωτέρω ὅμως σημαντικὴν μαρτυρίαν δὲν λαμβάνουν, ως θὰ ἔπρεπε, ὑπ' ὅψιν κατὰ τὴν πραγμάτευσιν τοῦ ἀναλόγου προβλήματος, τὴν ὅποιαν ἐπιχειροῦν, ὥστε νὰ λάβουν κριτικῶς θέσιν ἐπ' αὐτῆς.